नञ्सुभ्याम्। (१७२/३९०६)

नञ्सुभ्यां परमुत्तरपदं बहुव्रीहौ समासेऽन्तोदात्तं भवति। अयवो देशः। अव्रीहिः। अमाषः। सुयवः। सुव्रीहिः। सुमाषः। समासस्यैतदन्तोदात्तत्वमिष्यते। समासान्ताश्चावयवा भवन्ति इति अनृचः, बह्वृचः इत्यत्र कृते समासान्तेऽन्तोदात्तत्वं भवति॥

कपि पूर्वम्। (१७३/३९०७)

नञ्सुभ्यां [1]कपि परतः पूर्वमन्तोदात्तं भवति। अकुमारीको देशः। अवृषलीकः[2]। अब्रह्मबन्धूकः। सुकुमारीकः। सुवृषलीकः[3]। सुब्रह्मबन्धूकः॥

ह्रस्वान्तेऽन्त्यात् पूर्वम्। (१७४/३९०८)

ह्रस्वोऽन्तो यस्य तदिदं ह्रस्वान्तमुत्तरपदं समासो वा, तत्रान्त्यात् पूर्वमुदात्तं भवति कपि परतो नञ्सुभ्यां परं बहुव्रीहौ समासे। अयवको देशः। अव्रीहिकः। अमाषकः। सुयवकः। सुव्रीहिकः। सुमाषकः। [4]पूर्वमिति वर्तमाने पुनः पूर्वग्रहणं प्रवृत्तिभेदेन नियमप्रतिपत्त्यर्थम्, ह्रस्वान्तेऽन्त्यात् पूर्वमुदात्तं भवति, न कपि पूर्वम् इति। तेन अज्ञकः, सुज्ञकः इत्यत्र[5] कबन्तस्यैवान्तोदात्तत्वं भवति॥

बहोर्नञ्वदुत्तरपदभूम्नि। (१७५/३९०९)

उत्तरपदार्थबहुत्वे यो बहुशब्दो वर्तते तस्मात् नञ इव स्वरो भवति। 'नञ्सुभ्याम्' (६.२.१७२/३९०६) इत्युक्तम्, बहोरपि तथा भवति। बहुयवो देशः। बहुव्रीहिः। बहुतिलः। 'कपि पूर्वम्' (६.२.१७३/३९०७) इत्युक्तम्, बहोरपि तथा भवति। बहुकुमारीको देशः। बहुवृषलीकः। बहुब्रह्मबन्धूकः। 'ह्रस्वान्तेऽन्त्यात् पूर्वम्' (६.२.१७४/३९०८) इत्युक्तम्, बहोरपि तथा भवति। बहुयवको देशः। बहुव्रीहिकः। बहुमाषकः। 'नञो जरमरमित्रमृताः' (६.२.११६/३८५०) इत्युक्तम्, बहोरपि तथा भवति। बहुजरः। बहुमरः। बहुमित्रः। बहुमृतः। उत्तरपदभूम्नि इति किम्? बहुषु मनः अस्य बहुमनाः [5]अयम्॥

न गुणादयोऽवयवाः। (१७६/३९१०)

गुणादयोऽवयववाचिनो बहोरुत्तरे बहुव्रीहौ नान्तोदात्ताः भवन्ति। बहुगुणा रज्जुः। बह्वक्षरं पदम्। बहुच्छन्दो मानम्। बहुसूक्तः। बह्वध्यायः। गुणादिराकृतिगणो द्रष्टव्यः। अवयवाः इति किम्? बहुगुणो ब्राह्मणः। अध्ययनश्रुतसदाचारादयोऽत्र गुणाः[6]॥

1. उत्तरपदं इत्यधिकम् फ. 2. देशः इत्यधिकम् फ. 3. देशः इत्यधिकम् फ. 4. कपि पूर्वमिति प्राप्ते फ. 5. न भवति इत्यधिकम् फ. 6. अयम् नास्ति फ. 7. गुण अक्षर अध्याय सूक्त छन्दोमान आकृतिगणः इत्यधिकम् ड.